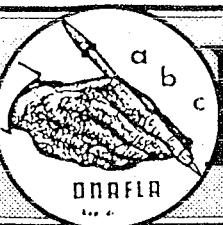

NTULOMA

Kalanbagaw !
aw sanbεε -sanbεε
Ala ka San 1995
hεrw caya

JENSNSJCGO : Wande Sumare
SEBENNINJCGO : Ayisata Jara Dunbuya
SEBENNINJEKULU Kajatu Jalo,
Daramani Tarawele Awa Jara Sanogo Ayisata
Jara Dunbuya Mariyamu Tarawele Tata Koné
nangi, Zan Jara, Wande Sumare, Musa Jaabi,
Barama Sangare
JAWKEBAGA : Amadu Sanogo
LABENBAGAW : Musa Jaabi, Zizeli Koné
SEBEN CAYABAGA : Nuhun JAKITE
SEBEN DILANYORO : Balikukan Baarada
LASIGISO : Balikukan Baarada BP 62 Bamako
Tel. 22 41 62 hake bolen : 1000

d' ye ntuloma
deme!
d' ye ntuloma
kalon!
d' ye ntuloma
erser!

NTULOMA

nimɔɔ Tannan, Desanburukalo san 1994

a mɔɔcɔp : sɔɔcɔs a

Kunnafonisèben ka nesin musow ma

a be bo kalo saba o kalo saba, musow ka bolofara min be balikukan baarada a
Bamako ani Segu balikukan baarada ka hukumu kon.

KONKOW

Kεnεya

- musow ka denwolobaliya

kalan ka di

- Musomaninw ka kalanko
n'u ka furu

Nafasɔrɔbaara

- kangare Musow ka baara
- tonbugu musow ka
jekabaaraw

Fasodennumanya

- Diŋe seleke naani lajeba
ka nesin musow ka netaa
ma

Dɔnko ni seko

- Poyi : Musow
- Ciwara fo

ñebila

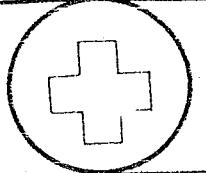
Ntuloma kalanbagaw n'a kanubagaw, ntuloma sebennijekulu be haketonini ke aw fe, bawo ntuloma boli min tun ka kan ka ke Zuwenkalo la o, min tun ka kan ka ke setanburukalo la o, u si ma bo u botuma na. Mun y'o ke ? pinan samiyé cogoya ma dogo mögo si la, ji ye tijeni ke dije fan bee la, anw yers y'an ta soro tijeni in na : ji de donna balikukanbaarada kuranso kon, sanni o ji ka se ka sama ka bo, wajibi fo kurans ka tige. Kurans tigera, kalo saba mögenna. O ! ni kurans dun tigera, bee b'a dən ko ntuloma baara te se ka ke, nin kun de y'a to, a'm'aw ka ntulomaw soro u sɔrɔtuma na, haketo b'o kan.

Ntuloma kalanbagaw n'a kanubagaw an b'aw fo k'aw walejuman dən, san kura min file n'o ye san 1995 ye, ala k'aké an ka san ye. Ala k'anw ka here caya, k'an haminankow mögoya.

Ntuloma haminankoba n'o ye kalan sabatili ye, ala ka kalanko dusu don bes kon, yala san 1995 ka ke kalan kɔrɔta san ye. Kalan mana kɔrɔta, kunfinya dibi be fara, kεnεya be soro, sɔrɔw be yiriwa hadamadenya be sabati, jamana yere be taa ne. Cew, an b'a pini ala fe a ka hakili juman di aw ma, aw ka se k'a faamuya ko musow joyoro ka bon kosébe netaa baarawla; aw ka sariyaw bato, ka musow kahake dɔɔnin seginuma walasa jamana ka yiriwa, o dun te se ka soro ni jamana denw bee m'u fanga fara mögcon kan, ce ani muso, denmisén ani mögɔkɔrɔba.

- Ntuloma sebennijekulu -

Keneya • • •

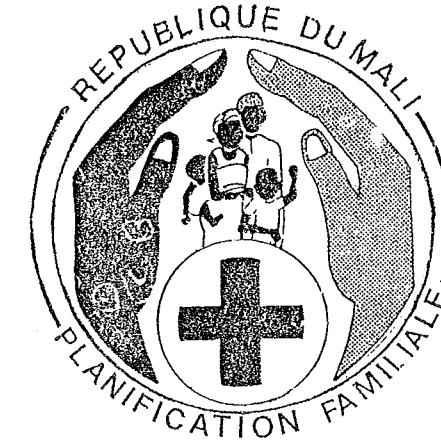

Musow ka denwolobaliya

Ntuloma boli fən o fən kera, an da sera bangekələsili kunnafoniw ma. O hukumu kōnō, Eli Sénpara ye jəfəli caman k'an ye ka bə bangekələsili baaradala Bamako. A delila k'a fo an ye k'olu ka baara dan te bangekələsili dərən ye. A k'olu ka baara do fana ye ka bange nəgoya musow ma, muso minnu ka denko geleyara. o miiriya de y'a to an sera bangekələsili baarada la, k'a jini u fe u ka kunnafoni di Ntuloma kalanbagaw ma ka jəsin musow ka denwolobaliya ma.

Denwolobaliya ye mun ye ?

Denwolobaliya ye bana ye, bana min tə məgo faga, bana don, dimi tə bana min na tuma bəe. Bana don, barisa n'a bə məgo min na, o tigi degunnen don hali n'a

danna kōnōnamiri ni hamijugu ma. Nka i t'a juguya hake dən fo n'i sera furakelilaw ma, minnu ka baara jəsinnendondenko kibaruya ma.

Bana don, min kisaka ka gələn, bawo ni muso ma den soro anw fe yan farafinna, təgo jugu bəe bə d'a la, o y'a dama bana ye.

Denwolobaliya jate minnen don cogodi ?

Jateminew y'a jira ko furupəgon minnu sago ye ka den soro, musow bə kōnō soro nin furance ninnu kōnō :

- kalo wəorō furu kelen kō, muso kēmē o kēmē, muso bi wəorō ni duuru bə kōnō

ta.

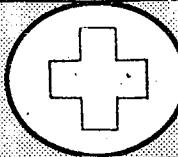
- kalo tan ni fila furu kelen kō, muso kēmē o kēmē, muso bi seegin bə kōnō ta

- san fila furu kelen kō, muso kēmē o kēmē, muso bi kenontən bə kōnō ta.

Nin jatew sabau la, a bə se ka fəko bange geleyara muso ma, muso min n'a ka d'a ye ka den soro, nka a ma se ka bange san fila kōnō a ka furu kelen kōfə.

Muso ka garijegəsəro ye waatide ye kalo kōnō a bə se ka kōnō ta o waati de kōnō. A bə bo muso si hake fana na. Ni san 20 don,

Keneya • • •

o hake ye muso kēmē o kēmē, o ye muso tan ni seegin ye. o kunnafoni ka kan ka məgəw hakili sigi ka d'a kan, a jirala ko muso bə kōnō soro a ka kalo cəmance la n'a ni ce jera.

Denwolobaliya ye suguya fila ye. Fəlo ye, ni muso ma deli ka kōnō ta sango k'a tijə. Filanan ye, ni muso ye kōnō ta sijə kelen walima sijə caman. Kōnō ninnu tijəna, a ma kōnō wəre ta k'a soro a ka d'a ye ka kōnō ta.

Mun bə na ni denwolobaliya ye ?

- Sisan musow b'a jini k'u ka denwolo bila ka waati jan makōnō fo u denwolotuma bə temə u kan ;

- Furakeliw fana bə na ni muso ka denwolobaliya ye o furakeliw bə soro ka caya : musow ka kōnōtijew sira fe, ani bana minnu ye jənəgonya banaw ye.

Banaw don, minnu bə tijəni ke hadamaden denwolosiraw la ;

Ninnu temenēn kō, wolobaliya sababu bə se ka bə muso məgəya yəre dəw la, a wolola ni fijə minnu ye :

- gəleya minnu bə muso bali cəko la

- denso dancogobə bange gəleya barisa i b'a soro dəw tənəminen don walima u ka dəgo den dayərə ma

- fan temesira fana bə se ka dəgəoya

- hakililaw ni joli yəlemacogo farikolo la n'olu ma bən, bange bə gəleya

- kuru dəw bə se ka kə denso kōnō walima fanso yəre kōnō. Ni opereli tə, den tə se ka soro o muso masina fe.

- fen wərew bə denwolo bali minnu ma sidən dəgətərəw yəre fe fəlo.

Wolobaliya furakeli

Furakeli kun fəlo bə kə farafinfurakelaw fe. u bə tafo dilan walima u bə jiri bə, min bə ko ani k'a min.

Furakeli filanan ye tubabufuraw ye, dəgətərəw b'a jini ka wolobaliya kun dən. n'u

y'odənubəfurakeliyəsin oma. Furakeli kənbabaw ye ninnu ye :

- ka banakisew kəle ;

- ka jolibolisiraw furakə ;

- ka kuruw opere ka bə fanso ni denso jəma ;

- ladilikan minnu bə se ka musow hakilisigi.

N'i sera ka bana kənben, o de jəgən tə. Furakeli musaka ka ca, sango denwolobaliya furakeli, k'o sababu kə farafinfura ni tubabufura de bə jəgami jəgən na tuma caman. Walasa k'o bali, kənbeni minnu bə se ka kə, olu ye :

- ka banakisew bali ka daga ni saniya siraw ye ani tafebolo yəreminesiraw

- ka dogokakənötijew dabila ani musow ka jiginni gələnw dəgətərəw ni matərəni kəfə

- bana minnuye jənəgonya banaw ye, k'olu furakə a tuma na.

Eli Sénpara

Kalan Ka di • • •

Musomaninw ka kalanko n'u ka furu (celasigi)

Mali kono, geleya ba kan.

de be musomaninw ka lakoliladon na ; Musomanin donta lakoli kera 92 ye kulu kemé o la o ka dögö ; san 1994 la, jateminé y'a jira ko kulu kemé o kemé, 25 ye jelen ta kera, kulu kemé o musomanin donta ye kemé, musomanin 8 ye. Nka Koro kelen ta ye bol o ka musoko be

Yoro caman na musomanin 12 ye, kulu kemé o kemé na. Kun

cemanin donta ka ca ni musomanin ye siye fila fo ka temé. Danfara caman be hakilijagabö ke o kan.

Dugubakonömusomanin donta hake ni laadalakoba do ye. Mogo togodalatawni pogönce, caman hakilila ko bari lakoliko ka di musomanin danna furu dugubakonömögöw ye dörön de kama. Furu de be katemé togodalamögöw hadamadenyaw sinsin

duw ni pogon ce. Yoro

Misali la san 1994, döw la furu sigilen be falen falen de kan,

walasa ce ka muso soro du döw kono f'a

muso di o du ma, balimamu so te ce min

Nka Koro kelen ta ye bol o ka musoko be

Silameya sira kan ni musomanin ye laada ye doron a ka kan ka furu, o

b'a to, a be to a ka denmisenninya la, a be tangabolonfekonota ma.

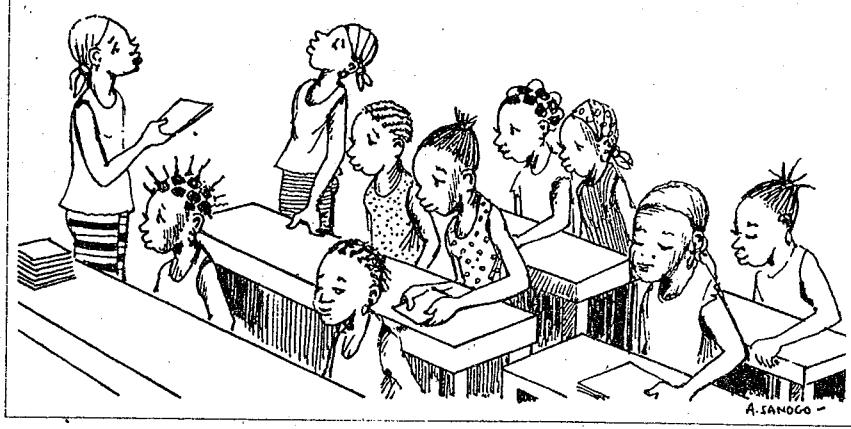
Furujoona b'a to muso be se ka den

caman soro a ka jenamaya kono. «Saya

be kun dencaman de la.» An yere b'a don an fe

yan, diine bee be dencamanwolo fe. O dencamanwolo de be nögöya don baaraw la : sené ani baganmara.

Furu ye fen

Kalan Ka di • • •

nafamaba de ye an ka tila ka ben n'a san 14 ye, o dönkow la. sebenni, jate ani musoya baarawfana na.

A ka pi musomanin ani cemanin minnu si ye, kelen ye olu bee ka don kalan na, u be na ke furupogonmaw ye n'okera fisamanciya tenu don u ni pogon ce. Kalan in be n'a to wa ?

Dogotorow ka netaa bee be : Tipe don, lakoli be fana ye caman bo musomaninkafurujoo na denmisenninsaya la, segin ko, a be se ka bolonfekonota lase a ma fana. Ni musomanin meena lakoli la a b'a ka furuko geleya. Musomaninkalannen'b'a yere fisaya ce kalanbali ka furu ma. Musomanin ka kalan mana taa ne kosebe ; o b'a bila yere, ani Muso kalannen be se furubaliyajoona na.

O be la, ni baaraw taabolo la ni feere musomanin tögo konna kuraw ye. Jinini minnu kera to a be dugumakalanso musomanin caman bolofara fölö ke ka banka donbaliya la lakoli la kan, ben n'a san 12 ye, hali olu y'a jira ko n'a seginna san döw kalandensomögöw b'a fe, kalan kan siye fila, a be u ka kalan kalanje ni

Walasa musow ka netaa ka sabati fo musomaninw ka don lakoli la, ani musow ka kalan.

Yagare SUMANO musomaninw ka kalan bolofara nögö dugumakalan baarada la Bamako

Kalan Ka di •••

Yerekan : Denni - kanhake - Nonabila

Denni

Dafalen nemadogoli ye denni ye. A taamasiyen ye dennen ye n'o file. Dajé ni nonabila mana sigi pogon koro, dajé in be laban ni dafalen ye, o dafalen be se ka den ka dennen sigi o no na.

Misali : Setu ye a ka orobu ko
Setu y'a ka orobu ko.

N be a fe ka i fo
N b'a fe k'i fo.

Kanhake

Bamanankan na dajé be fo ni kanhake do de ye. N'i be dajé fo, i b'i kan koro, walima k'a majigin, o de ye dajé kanhake ye. Kanhake be sigi dajé kanje laban de kan. A be ke sababu ye, ka dajew danfara koro siratige la.

Fini _____ fini
ga _____ ga

- kanhake majiginnen taamasiyen file ()
- kanhake mayelennen taamasiyen file ()

Kolosili : Bamanankan na, kanhake te sigi sebenni na.

Nonabila

Nonabila ye dajé ye min be sigi togo no na
nonabila ye suguya fila ye : gansanw ni sinsinnenw.

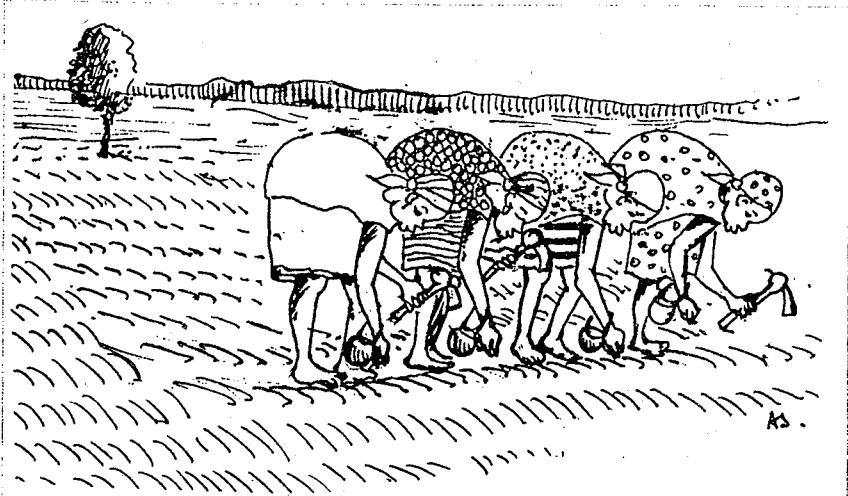
Gansanw	Sinsinnenw
n n be taa sugu la ne ne be taa sugu la	
i i be taa sugu la e e be taa sugu la	
a a be taa sugu la ale ale be taa sugu la	
an an be taa sugu la anw anw be taa sugu la	
a' a' be taa sugu la aw aw be taa sugu la	
u u be taa sugu la olu olu be taa sugu la	
«O» fana ye nonabila ye	

Ntuloma Sebenijekulu

Nafasorobaara •••

Tonbugu musow ka jekabaaraw

Ben ani jekabaara
sinsinnen be kosebe anw
musow fe y'an Tonbugu.

Ni samiyedonda
sera, dugumusojemogo
be tonsigi ke, ka nesin
dugu musow bee ma. O
laje in senfe, musow b'a
dajira pogon na, baara
min ni min ka kan ka ke
samiye kono.

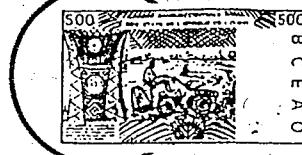
Ni samiyedonna, ka
danni waatiw se, an be
don do bolo da, ka pogon
soro foro la. Musodenmisenniw ni
musokorobaw bee be bo.
Musodenmisenniw be
danni ke, musokorobaw
bedonkili da anikadunun
fo an nufe. An denw fana
be na dunun kan fe, do w
b'an deme, do w be
tegera fo, do w be don ke.
Bamananw ko :»ko kami
b'a nemogo de ton file» o
koro ye, bi denmisew

ke sababuyekabanajugu
caman lase an ma, in'afó
kónboli, jonte, sosow ni
dimogow sun fana don,
olu fana be na ni banaw
ye.

Min b'an kisi ninnu
tooroma, anw musowy'a
naniya, ka an ka dugu
saniya waati ni waati.
Jekabaara sinsinnen be
an fe yan kosebe, o
sababu la an ye
sikolotulubomansin soro
demedonton do fe. O
y'anw lafiya kosebe. An
b'a labaara fana k'a wari
bila an ka kesu kono.

Nosusumansi fana
b'anw fe yan musow
togo, muso fila
kerenkerenna k'o ke
mansin baarakelaw ye.
Anw musow yere de be
mansin in baara bee ke,
fo ka se a warimara n'a
warikognaboma. Kalosa
o kalosa, an be taa an ka
mansin wari do bila banki
la, ka do ke ka mansin
baarakelaw sara, ka do
bila kerefe ni mansin
tipena don min, o wari be
ke k'o dilan.

Nin be soro la ben ni
kotojogonta de fe, an
musow ni pogon ce.
Bamananw ko :»ko
bolokonin kelen te bele

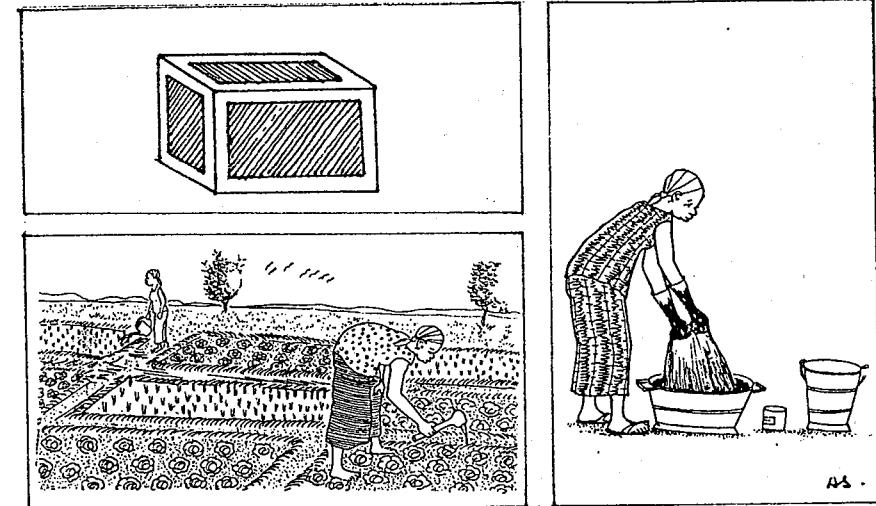
ta», wa «kono jelen de bë
bii fo». An musow ka foli bë ka

ta an demebaga bë ma
Aw ni ce, aw ni baraji.

Aramatu Kulubali
ka bë Tonbugu min bë
Kula fe Kulukoro mara la

Kangare Musow ka baara

An bë don min na i ko bi,
Kangare musow ye
jekulukonobaara nafa
don. An kabaaarakedamin
bë wele ko : OERHN, o
kera sababuyekamusow
ni alimanw ka porozë min
bë weleko GTZ, k'olubolo
don njogon bolo. Bi,
musow ye baara saba de
damine i n'a fo :
safunedilan, galadon, ni
nakosene. Baara saba
ninnunafakabonkosebë,
bawo musow minnu bë
jekulu kono, olu te
safuneko gelyea dën
tugun, k'a sababu ke, u
bë safune ta u yerekoro,
juru la d 15 doron, ka soro
k'a sara doonin doonin. O
wari mana soro; o bë tila
saba ye : kelen bë bila
musow ka kesu la, kelen
be tila jekulu mogow ni

njogon ce, a to kelen bë ke
könkon ni tubabu so.
ka safune musakaw san.

OERHN kera sababu
ye fana ka an ka musow
ni dijé selekenaani mogo
minnu b'u mago don
baloko la, k'olu ne jira.
Sisan o hukumu kono, an
ma noba bo a la, bawo an
bë ka dumuniko njepini,
minnu bë bo malo la, in'a
fo makoroni, gato
malokereku.

Asetu tarawele
Animatirisi ofisi la
Selenge

Dijé Seleke naani lajeba ka nesin musow ka netaa ma

Nowanburukalo la san
1994, Farafinna musow
ye lajeba do ke Dakaru
(n'o ye Senegali Faaba
ye) walasa k'u
hakilinataw fara njogon
kan ka ben dijé seleke
naani lajeba ma, n'o
nesinnen bë musow ka
netaa ma. Lajeba bëna
kono, fo ka se san 2 000
ma.

- Demedontonw. ani

setanburukalo la san
1995.

Nka sanni o ce,
Okutoburukalo la san
1994, malilayan, musow
ka netaakun

musow ka jekuluw fana ye

njogonye. Uyuhakilinataw

- Musomagobatigw,

jagokelaw ani

politikikelaw ni

dönnikelabaw bës ye

njogon ye ke waati kelen

na.

Farafinna jamana 52 de

tun bë Dakaru lajeba in

na, ka fara farajela

jamana 12 kan, minnu bë

nowanburukalo tile 16 f'a

tile 20 ;

Fasodennumanya •••

tomba la. Demedonton dira u ma.
100 fana tun be yen.

Kun belebele fila de tun be lajeba in na.

1 - Ka hakilijagabo ke musow kunkow kan, k'a ta san 1985 la, ka t'a bila 1994 la, soro, kalanko, keneyako ani seko ni donko sira ;

2 - ka benkanw dilan minnu be do fara musow ka yiriwali kan, sanni san

2 000 ce.

Min ye farafinna musomaninw kalannen ka hakili falen-falen y'a jira ko farafinna jamanaw kan, fen damadaw kera :

-baaradaw sigirasen kan minnu be muso kunkow fara pogon kan, k'a jira fanga la, walima minisirisow sigiramusow togo la.

- demedontonw, jekuluw, musow ka koperatiwuwlubedeme soro ka bo ko kan.

- musow bila la sariyablon na, yiriwali baarada daw pemogoya

musow hakili dayelenna josariyaw ni ketaw do la, u k'u joyoro d'en soro ni bangeko la.

Nka o'n'a ta bee, a jira lakafo ko farafinna musow m'u yere soro, u be geleya beecemancela: siyakelaw, politi kikokelaw,

sorokokelaw olu de be do farafinna musow ka fantanya kan don o don.

Kalanko ta fan na, bena baara ke pogon fe cogomin k'u to usigiyorow la. Farafinna ca. kalanbaliya dun ye musow ka yiriwali geleyaba ye min b'u ka jetaa nagasi. Denbatigiw

ani denmisew ka keneyak sabatilen te. Muso caman be to musokelaw, sumaya, Sida ani bolokoli kolo fana be o ko juguya.

Min ye sigiyor n'a lamini kow ye, sariyaw ani koketa caman b'a to musow sago t'u sigiyor

taa jira Bejigin sinuwa jamana faaba la, setanburukalo la san 1995.

Wande Sumare

Seko ni donko •••

Poyi : Musow
Musow, aw ni kalan ka kan ;
Aw minnu be denbayaw ladon,
Ka balimayaw sinsin,
Ka sinjiw kala,
Ka jigiw tugu,
Aw ni kalan ka kan.

Poyi : Musow, aw ni kalan ka kan
Musow, kono be jaajiri Aw be du duman ke du goman ye
Aw be du goman ke du duman ye

Poyi : Ciwara fo Musoba centan, ani jama kolasa,
N. ba jiginna, ani n ba tilala kelen te,
Den be mogo do fe, nka i ma tila,
Kulunin kuncema tasuma,
Do b'a mene ye, o t'a sisi ye ;

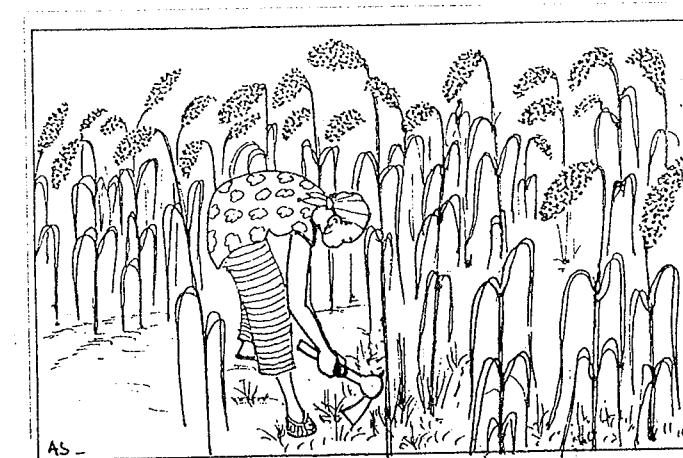
Do yere b'a sisi ye, o t'a mene ye.
An b'a bo pogonna bi, y'a don min na, o ko don.
Muso juman cemabaya,
Kanuce bolo b'a kan,
furuce bolo b'a kan,
N'o bayma tige, o be yerecere...
Wofokonji !

Segin ko ani segin je.
Karisa den timina ka di, o

ye ? Muso !
Du gundo be jen bolo ?
Muso !
Du sutura birifinin be jen bolo ? Muso !

Poyi : Musow, aw ni kalan ka kan
N'a fo ra ko ne Negeta Kulubali ka togo da muso la,
Ne b'a fo kabakolo fan kelen.

Negeta Kulubali balikukan karamogo Banani, Dunba, Kula kulukoro mara la

ye bonbonni ko ye,
N'o te ntugunuli ye janaw ta ye.
Muso kolon den ye ntori ye,
n'i y'a bugo a be sugune ke.
Ka wolo nsira koro, ka mo ntomi koro,
Fosi te kumu na, n'a te min don.

Mariamu Tarawele
Musow ka balikukan karamogo ka bo Sanankoro - Ofisi - Selenge